

Het Leeuwenhof

Zes jaar geleden richtte de Actiegroep Bourgoyen-Ossemeersen, een van de voorlopers van Natuurpunt Gent, het Leeuwenhof in als natuurreserveaat. De plas, een oude zandwinningsplas naast de Ringvaart, eigendom van Het Vlaams Gewest, Administratie Waterwegen en Zeewezen, werd vanaf dan door ons beheerd. Veel moeite moeten we daar eigenlijk niet voor doen. Vanaf 1 juli of iets vroeger tot in november worden de oevers door twee koeien begraasd. Af en toe zie je ze ook tot schofthoogte in het water waden. Op enkele soortgerichte acties na laten we de natuur hier gewoon zijn gang gaan. Wat dat opleverde voor de vogels in 2004, lees je hieronder. Dit jaar valt er echter naast het vogelgebeuren nog iets meer te vertellen dan gewoonlijk. Meer daarover lees je in het kadertje.

Aalscholver (boven) en brilduiker (onder)

GEERT SPANOGHE

Watervogels

Het gehele voorjaar zaten er tot vijf *futen* op de plas. Ze kwamen dit jaar niet aan broeden toe; af en toe zat er zelfs maar één bij of op een nest. De *futen* van het Leeuwenhof zijn gewoon *losers*. Tussen maart en oktober werd een hele reeks *dodaarsjes* opgemerkt, in april schijnbaar ook een koppeltje en tot vier exemplaren in september. We moeten het blijven herhalen: een broedgeval is geleden van 1999! Een *geoorde fuut* kwam op bezoek op 6 mei en het koppeltje op 28 mei hield het ook maar een dagje uit, de frigoboxtoeristen.

Aalscholvers zitten vooral graag op onze vlotjes en de kleine eilandjes, en dit vooral vanaf juni tot begin november. Op 7 juli werden al 44 exemplaren geteld. Het maximum bedroeg niet minder dan 106 exemplaren op 4 oktober.

Op 16 augustus zaten er plots twee juveniele *lepelaars*! Een verrassing toch op deze plas. Ze bleven geruime tijd rondhangen in de buurt en af en toe deden ze nog eens de plas aan, bijvoorbeeld op 23 augustus. De laatste waarneming van één juveniel vond plaats op 5 september. Op 18 juli trok

er één *ooievaar* en op 12 oktober trokken twee *ooievaars* over. Nog beter waren de vier *zwarte ooievaars* die op 7 augustus uit de Bourgoyen opvlogen en verdwenen in zuidelijke richting, gezien van de uitkijkpost van het Leeuwenhof. Op 27 juli zat er een juveniele *kleine zilverreiger*, de tweede waarneming voor het gebied.

Net als vorig jaar broedde de *krak-eend* weer, nu met vier koppels. Het eerste koppel had zelfs elf pulli, uitgekipt op 18 mei, die allen groot werden. Ook in de Bourgoyen stijgen de broedaantallen de laatste jaren.

in 2004

Pontische meeuw (boven - foto Geert Spanoghe) en ijsvogel (onder)

Slobeenden zitten er enkel tijdens vorstperiodes en op doortrek. Tijdens de voorjaarstrek zaten er bijvoorbeeld 25 exemplaren op 22 maart en in het najaar 76 exemplaren op 28 september. Min of meer hetzelfde zien we bij de kraakeend: het voorjaarsmaximum was negentien vogels op 9 april en in het najaar negentien exemplaren op 26 september.

De opvallendste eenden van het Leeuwenhof zijn de duikeenden zoals *kuif-* en *tafeleend*. Het hoogste aantal kuifeenden bedroeg 550 exemplaren op 15 januari. Door de werken

was de plas in het najaar ongeschikt voor eenden. Op 15 januari werd ook het hoogste aantal *tafeleenden* geteld voor dit jaar: 210 exemplaren. De enige *toppereend* zat er op 13 januari, een wijfje, en eveneens een wijfje, maar dan van de zeldzame *witoogeend* werd gezien op 15 februari. Liefhebbers van het genre konden zich wel vinden in de mannetjeshybride tussen kuifeend en toppereend die er regelmatig te zien was. Tot een stuk in maart bleven twee koppeltjes *brilduiker* hangen. Toch één van de enige plassen in Gent waar deze soort jaarlijks langdurig zit.

Roofvogels

Roofvogels worden veel gezien van op het terrein maar meestal gaat het over doortrekkers of boven de Bourgoyen rondhangende beesten. Zo trok er een *wespendief* over op 5 juni, gevolgd door enkele waarnemingen in de zomer en op najaarstrek. Hetzelfde kan gezegd worden over de *bruine kiekendief* (eerste op 11 augustus en twee exemplaren op 3 september). Diezelfde dag passeerde ook een juveniele *slechtvalk*. Op 1 september vloog er tussen de plaatselijke *boomvalken*, *sperwers* en *buizerds* een tijdje een adult vrouwtje *roodpootvalk* rond, toch een van de leukere roofvogels die je bij ons kan waarnemen. Op 12 oktober werden veertien doortrekkende buizerds gezien, pal midden in de doortrekpiek van deze soort.

Meeuwen en sterns

Een specialiteit van het Leeuwenhof is Attila, de adulte *Pontische meeuw*. In het voorjaar werd hij nog gezien op 18 maart. In het najaar zat hij er nagenoeg dagelijks vanaf 19 augustus. Als hij niet op de plas zit, kan je hem vinden op de verlichtingspalen boven de R4. Op 22 maart zat er een eerste-winter *geelpootmeeuw* en mogelijks dezelfde vogel was ook te zien op 23 mei. Op 9 september zat er een

nieuw jong exemplaar dat een tijdje bleef hangen. Vanaf 28 september zat er af en toe een adulte *geelpootmeeuw*. Een tweedewinter *zwartkopmeeuw* zwom tussen de *kokmeeuwen* op 9 januari, een adult exemplaar werd gezien op 18 februari.

Eén van onze soortgerichte acties op het Leeuwenhof is het voorzien van broedgelegenheden voor de *visdief*. Hiervoor leggen we elk jaar enkele vlotjes in het midden van de plas. De eerste visdief werd gezien op 23 april; op 27 april zat er een koppel. En terwijl het eerste koppel al met eieren lag, ontstond er een heuse veldslag voor het tweede vlot tussen het mannetje van het eerste koppel en een tweede koppel. Na twee dagen (28 en 29 mei) vechten om zijn 'uitkijkvlot' blies het mannetje de aftocht en liet het andere koppel triomferen op hun net veroverd nep-eilandje. Grappig hoe het mannetje bij deze gebeurtenis gewoon richting Bourgoyen verdween zonder eerst zijn broedend wijfje van zijn verlies op de hoogte te brengen. Het leek

Visdief (foto Martin Steenbrugge)

alsof dit tweede koppel in Gent maar één gebied kende om op jacht te gaan: de Boterput in onze eigenste Assels. Je kon ze daar eerst alle twee de Oude Leie zien afspeuren en vanaf juni uiteraard geruime tijd maar één exemplaar. De jongen van het eerste koppel kwamen uit op 6 juni. De drie beestjes bereikten allemaal het vliegstadium. Van het tweede koppel kwamen de drie jongen pas op 27 juni uit. Toen konden de jongen van het eerste koppel al vliegen. Van het tweede koppel bereikten twee jongen het vliegstadium.

Steltlopers

De enige steltlopersoort die we vorige jaren regelmatig zagen, weer op onze vlotjes, was de *oeverloper*, met waarnemingen tussen 1 mei en 9 oktober. De maxima in de trekperiodes bedroegen zes exemplaren op 23 mei en zeven exemplaren op 15 september. In augustus sneuvelden er twee door botulisme. Dit jaar werden er weer vrij veel *witgatjes* gezien. Vanaf 4 april was er een hele reeks waarnemingen, vooral in de nazomer met als maximum vijf exemplaren op 4 en 9 augustus. Ook hiervan sneuvelde er één door botulisme. Op 2 augustus werd een juveniele *bosruiter* gezien. Een niet jaarlijkse gast was de *kluut* op 7 juli. Af en toe zaten er enkele *scholeksters* op het eilandje of langs de kant. Dit zijn broedvogels uit het nabije akkerland. Op 18 augustus verbleef er een juveniele *groenpootruiter* en van 22 tot 26 september een *tureluur*. De enige *kleine plevier* werd op 21 juli gezien.

Oeverwaluw

Holenbroeders en kleine beestjes

Wel een holenbroeder, maar zeker niet in het Leeuwenhof, was de *steenuil* op 28 september. *IJsvogels* waren bijzonder schaars in 2003, maar waren dit jaar dan weer niet weg te denken. Een koppeltje bracht jonkies groot net onder de kijkwand, naast de *oeverwaluwen*. De eerste *oeverwaluw* werd al op 17 maart waargenomen! Het eindtootaal van dit broedseizoen was een mooie kolonie van 116 koppels! Met dank aan de ozwavers.

Ook leuk was een pleisterende *boomleeuwerik* op 18 maart. Op 31 maart al foerageerde de eerste *gele kwikstaart* op de aangrenzende akker. In het najaar werd het *paapje* af

en toe opgetekend. Op 23 augustus zaten er twee. Op 19 mei zat er een *tapuit* en weer één op 17 oktober. Op 29 maart zong er zelfs een *blauwborst*! Helaas bleek het een doortrekker te zijn. Onder de kleine vogeltjes kwamen twee paar *grasmus*, drie paar *bosrietzanger* en een paar *rietgors* tot broeden. *Fitis* en *graspieper* zijn we dus kwijt als broedvogel! Vanaf 4 juli werd hier af en toe *kruisbek* waargenomen – een typische eerste datum voor de bekende zomerinvasies van deze soort. Op 12 augustus vloog er een *appelvink* langs. Op 17 oktober zat er een *geelgors*, een grote zeldzaamheid in het Gentse. En de laatste in het rijtje bijzonders soorten in het Leeuwenhof is een *Europese kanarie* die hier op 23 maart rondvlog.

Een woord van dank aan enkele trouwe Leeuwenhofgangers: Geert Vanhooren, Jelle Devalez, Benny Cottele en Alain Devreese. Samen met hen kwamen we tot een mooie reeks waarnemingen die dit artikel mogelijk maakten.

De eerste zaterdag van februari en juni is er telkens een geleide wandeling rond de plas. De eerste staat in het teken van de overwinterende eenden, de tweede van de broedvogels. Vooral een kort bezoek aan de *oeverwaluw*wand behoort tot de leukere ervaringen. Anders kan je dagelijks de plas afspeuren van op de uitkijkpost.

Broedvogels in het Leeuwenhof in de periode 1998-2004

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Fuut	1	2	0	2	2	2	0
Dodaars	0	1	0	0	0	0	0
Krakeend	1	0	0	0	0	2	4
Slobeend	0	0	1	0	0	0	0
Wilde Eend	2	1	2	2	2	2	2
Kuifeend	1	1	0	0	0	1	0
Meerkoet	2	5	3	4	3	2	2
Waterhoen	2	2	1	2	2	2	2
Visdief	1	1	1	1	1	1	2!!
IJsvogel	0	1	1	1	0	0	1
Oeverwaluw	57	28	131	96	31	90	116
Graspieper	2	0	0	1	0	0	0
Gele Kwikstaart	2	0	0	3	0	1	0
Bosrietzanger	3	5	4	3	1	1	3
Grasmus	2	1	1	1	0	1	2
Fitis	0	1	1	1	1	1	0
Rietgors	1	0	0	0	0	0	1

Natuurontwikkelingsproject Leeuwenhof te Drongen

Op 1 september '04 zijn de werken aangevangen voor de bouw van een tweede sluis aan het sluisencomplex te Evergem op de Ringvaart om Gent. Het betreft de tweede fase van de werken, met name de bouw van de nieuwe sluis zelf. In februari van dit jaar werd de eerste fase beëindigd, namelijk de bouw van kaaimuren aansluitend op de toekomstige sluis.

Door de bouw van de nieuwe sluis komt ongeveer 190.000 m³ grond ter beschikking. Een gedeelte hiervan wordt afgevoerd en een ander, beperkt gedeelte wordt gebruikt voor heraanvulling. Het grootste gedeelte echter, ruim 150.000 m³ grond, dat volgens Vlarebo in aanmerking komt voor hergebruik binnen bestemmings-type I of in zones die als uiterst kwetsbaar voor het grondwater zijn aangeduid, zal gebruikt worden voor een natuurontwikkelingsproject van de voormalige zandwinningsput Leeuwenhof. De afdeling Boven-schelde van de Administratie Water-wegen en Zeewezen heeft in samenspraak met Natuurpunt Gent en AMINAL afdeling Natuur, een plan

opgemaakt voor de inrichting van het Leeuwenhof kaderend in de werken voor een nieuwe sluis te Evergem.

Bij de eerste fase van de werken op het Leeuwenhof werd deze winter 85.000 m³ grond in de plas gestort. Dit duurde tot eind januari '05. Zo blijft er nog een vrij lange periode vóór het broedseizoen, zodat de plas enige tijd krijgt om zijn evenwicht te herstellen. Hierna zullen door AWZ ook weer dieptemetingen uitgevoerd worden, om een goed beeld te krijgen van de impact van de opvulling. Het is wel duidelijk dat met name de duikeenden, die normaal in groten getale in het Leeuwenhof overwinteren, deze winter andere plaatsen moesten opzoeken. Vooral de zware dieselmotor van de pomp en het zeer troebele water hielden de vogels weg. Het broedseizoen zou naar verwachting toch vrij normaal moeten kunnen verlopen. Het enige onverwachte minpunt is de grote hoeveelheid afval die met de aarde mee gestort werd. Deze vormt nu een duidelijk gekleurd lint langs de oever van de plas. Het heeft echter geen zin om dit deze zomer op te ruimen,

daarvoor wachten we best tot het einde van de tweede fase van de opvulling.

In september '05 wordt die tweede fase aangevat, inclusief de natuurinrichtingswerken. Voor de inrichting wordt het volgende voorzien:

- het bestaande eilandje wordt flink uitgebreid en afgedekt met schelpgruis, om als broedgelegenheid te dienen voor visdiefje (en anderen);
- een gedeelte van de oevers wordt afgezwakt, met uitzondering van de steile oevers in het zuidwesten (om de broedgelegenheid voor oeverzwaluwen te behouden);
- er worden twee moeraszones voorzien: één in het noordoosten en één in het zuidoosten, waar zich spontaan riet kan ontwikkelen;
- de diepere waterpartijen worden beperkt aangevuld, zodat er een minimale waterdiepte van vier meter behouden blijft;
- daarnaast worden ook twee 'baarsbergen' voorzien: een onderwaterplateau met zo steil mogelijk talud; het plateau zelf bevindt zich op zo'n anderhalve meter onder de laagste waterstand. Deze zijn waardevol voor duikeenden en grote roofvissen.

We houden jullie uiteraard op de hoogte van de verdere ontwikkelingen. Daar worden wij ook telkens door de verantwoordelijke overheden bij betrokken. En aan het eind van dit traject zal onze plas ongetwijfeld feestelijk ingehuldigd worden, ten tweede male!

G.S.

